

ОСОБЛИВОСТІ НЕГРОШОВИХ ВКЛАДІВ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

FEATURES OF NON-MONETARY CONTRIBUTIONS TO SHARE CAPITAL OF COMMERCIAL COMPANIES

Турчин Л.Я.,
аспірант

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розглянуто два типи вкладів до статутного капіталу господарських товариств. Зокрема, проаналізовано поняття грошових та негрошових вкладів. Досліджено можливість внесення негрошових вкладів, а також переваги і недоліки таких вкладів.

Ключові слова: господарське товариство, статутний капітал господарського товариства, грошовий вклад, грошові кошти, негрошовий вклад.

В статье рассмотрены два типа вкладов в уставный капитал хозяйственных обществ. В частности, проанализированы понятия денежных и неденежных вкладов. Исследованы вопросы относительно возможности внесения неденежных вкладов, а также преимущества и недостатки такого вида вкладов.

Ключевые слова: хозяйственное общество, уставный капитал хозяйственного общества, денежный вклад, денежные средства, неденежный вклад.

This article tells us about two types of contributions to the share capital of commercial companies. They are monetary contributions and non-monetary contributions. Also it deals with the possibility of making of non-monetary contributions as well as the advantages and disadvantages of this type of contribution.

Key words: commercial company, share capital of commercial company, monetary contribution, cash, non-monetary contribution.

Постановка проблеми. Щорік росте інтенсивність процесу створення нових суб'єктів господарювання у формі господарських товариств. З цим процесом пов'язана необхідність внесення учасниками вкладів до статутного капіталу товариства. Одним з видів вкладів до статутного капіталу господарського товариства, окрім грошових вкладів, є також негрошові вклади.

З огляду на суперечливі погляди щодо внесення негрошових вкладів, актуальними є наукові дослідження цього питання.

Стан дослідження. Окремі аспекти вкладів до статутного фонду господарських товариств досліджували провідні українські вчені, зокрема: О.Р. Кібенко, В.М. Кравчук, В.М. Коссак, М.Г. Федорець, Ю.В. Хорт, О.С. Янкова.

Незважаючи на чималий доробок науковців щодо цього питання, вищезгадана тематика потребує подальшого дослідження та розвитку, з огляду на її важливу та зростаючу в Україні роль.

Мета. У межах даної статті буде досліджено можливість внесення негрошових вкладів до статутного капіталу господарських товариств, а також переваги і недоліки такого виду вкладів.

Вклад основного матеріалу. Для здійснення господарської діяльності необхідною передумовою є володіння господарськими товариствами засобами виробництва та майном, що використовується в процесі їх діяльності.

Відповідно до статті 139 Господарського кодексу України, майном визначається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи),

які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обміну майна цих суб'єктів.

Залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів.

Основними фондами виробничого призначення є засоби праці, тобто товарно-матеріальні цінності, які використовуються у процесі праці протягом кількох виробничих циклів і зберігають свою натуральну форму. Зокрема, сюди відносять будови і споруди, верстати, машини, обладнання, транспортні засоби та інші матеріальні цінності. Основні невиробничі фонди становлять житлові будинки, а також санаторії, пансіонати, лікарняні установи та інші об'єкти соціально-культурного призначення [1, с. 94].

Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що відносяться законодавством до оборотних засобів.

Коштами у складі майна суб'єктів господарювання є гроші у національній та іноземній валюті, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства.

Товарами у складі майна суб'єктів господарювання визнаються вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Особливим видом майна суб'єктів господарювання є цінні папери. Зокрема, цінним папером у складі майна суб'єкта господарювання є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив (видав), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам [2, с. 237].

Джерелами формування майна суб'єктів господарювання є:

- грошові та матеріальні внески засновників;
- доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- доходи від цінних паперів;
- капітальні вкладення та дотації з бюджетів;
- надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;
- інші джерела, не заборонені законом.

Належні підприємству на праві власності чи закріплені за ним на праві господарського відання або на праві оперативного управління, а також орендовані основні фонди та оборотні кошти, виражені у грошовій формі, створюють його статутний фонд [1, с. 94].

Згідно зі статтею 87 Господарського кодексу України, під статутним фондом господарського товариства розуміється сума вкладів його засновників та учасників. Схоже визначення міститься у статті 155 Цивільного кодексу України – статутний капітал акціонерного товариства утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених внаслідок придбання ними акцій. Тобто це грошовий вираз сукупності вкладів [3, с. 244].

З вищезазначеного видно, що у законодавстві існує різна термінологія. В одних нормативних актах вживається термін «статутний фонд», в інших – «статутний капітал». У зарубіжному законодавстві вживається термін «статутний капітал» (share capital, stated capital, kapitał zakładowy). Тому погоджуюся з позицією Ю.В. Хорт про те, що доцільно перейняти загальносвітову традицію щодо використання терміна «статутний капітал». Окрім цього, термін «статутний фонд» є не зовсім підходящим, оскільки більшою мірою має економічний, аніж правовий характер [4, с. 68].

Статутний капітал є абстрактною величиною, що зазначається у статуті товариства. Господарське товариство може вільно розпоряджатися статутним капіталом у процесі здійснення господарської діяльності.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про господарські товариства», вкладом до статутного капіталу господарського товариства можуть бути: гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Господарський кодекс більш детально описує види вкладів до статутного капіталу,

зокрема, згідно з ч. 1 ст. 86 Господарського кодексу України, вкладами учасників та засновників господарського товариства можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, а також інші майнові права (включаючи майнові права на об'єкти інтелектуальної власності), кошти, в тому числі в іноземній валюті.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що вклади до статутного капіталу господарських товариств можуть бути грошовими та негрошовими. Ані поняття негрошового вкладу до статутного капіталу господарського товариства, ані його дефініція не зустрічаються в українському законодавстві. Натомість поняття негрошового вкладу зустрічається у правовій доктрині. Щодо відсутності дефініції, вважаю це позитивним, оскільки закріплення законодавцем визначення, в сучасних ринкових умовах, коли постійно відбувається технічний, технологічний та організаційний розвиток, може спричинити надмірне стримування господарської ініціативи товариств та їх учасників. В загальному, негрошовим вкладом є все, що не є грошовим вкладом і може бути внесеним до статутного капіталу відповідно до законодавства. Отже, для кращого розуміння суті негрошового вкладу потрібно розглянути що ж являє собою грошовий вклад.

Під грошовим вкладом прийнято розуміти грошові кошти, що вносяться до статутного капіталу господарських товариств. Гроші являють собою особливе рухоме майно і належать до категорії подільних речей.

Відповідно до статті 99 Конституції України, офіційною грошовою одиницею (валютою) України визначено гривню. Введення на території держави інших грошових одиниць і випуск грошових сурогатів забороняється. Офіційне співвідношення між гривнею, золотом та іншими дорогоцінними металами не встановлюється. Законодавство передбачає два види грошових розрахунків: готівка і безготівкові розрахунки. При розрахунках шляхом готівки коштом платежу є реальні грошові знаки, що передаються одним суб'єктом іншому. При безготівкових розрахунках використовуються цифрові записи про обігову грошову масу. При цьому певна грошова сума списується з рахунка одного суб'єкта і зараховується на рахунок іншого. Можливі й інші форми безготівкових розрахунків. Передбачено, що безготівкові розрахунки можуть здійснюватися шляхом використання платіжних доручень, чеків, акредитивів, платіжних вимог-доручень. Банківська практика допускає проведення безготівкових розрахунків за допомогою векселів, депозитних сертифікатів, пластикових карток банків.

Випадки і порядок використання іноземної валюти як платіжного засобу визначаються законом про Національний Банк України і Декретом про систему валютного регулювання та валютного контролю, а також виданими відповідно до них нормативними актами.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, а підприємство з іноземними інвестиціями – це підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків. Відповідно до статті 2 вищезгаданого закону, іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України – відповідно до законодавства України;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облигацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- інших цінностей відповідно до законодавства України.

Отже, вклад іноземного інвестора у вигляді іноземної валюти, вважатиметься іноземною інвестицією.

Негрошовий вклад не варто прирівнювати до речового вкладу, оскільки, окрім останнього, він охоплює також вклад у вигляді внесення прав.

Якщо грошова форма вкладів до статутного капіталу не викликає питань, то ситуація з негрошовими вкладками є дещо складнішою. Зокрема, вклади до статутного капіталу господарських товариств у вигляді негрошових засобів протягом тривалого часу були і залишаються сьогодні предметом дискусії вчених. Це зумовлено можливими зловживаннями

з боку учасників товариств, зокрема у випадку внесення ними вкладів, що не мають реальної вартості. За таких обставин добросовісні учасники були б поставлені в нерівні умови, що призвело б до порушення їхнього інтересу в отриманні частки пропорційно внесеному вкладу. Отже, внесення негрошових вкладів безпосередньо чи посередньо впливає на правову позицію учасників господарської діяльності, які перебувають у зв'язку з товариством. Оскільки такі інтереси часто бувають розбіжними, виникає потреба у розмежуванні таких учасників на групи.

Перш за все до згаданих вище учасників належить саме товариство, котре завдяки вкладам своїх учасників отримує своє майно. Також потрібно виділити співучасників, котрі, будучи власниками часток (акцій) товариства, зобов'язані до внесення вкладів до статутного капіталу товариства. На практиці існує розбіжність інтересів співучасників, котрі вносять грошові вклади, і тих, котрі вносять негрошові вклади. Саме через цю обставину необхідним вбачається розгляд інтересів співучасників в рамках двох окремих груп. Окрім вищезазначеного, потрібно виділити групу кредиторів товариства, котрі задовольняють свої вимоги за рахунок майна товариства. Також вважаю за необхідне виділити державу, оскільки в інтересах національної економіки є добрий розвиток і функціонування господарських товариств.

Охорона інтересів кредиторів товариства є одним з основних завдань законодавства, що регулює діяльність товариств – об'єднань капітал⁹. Такий висновок є результатом того, що основною ознакою цих товариств є виключення особистої відповідальності учасників за зобов'язаннями товариства. Тобто учасники товариства несуть відповідальність лише в межах їх вкладів.

Зважаючи на те, що первинне майно товариства складається з вкладів учасників, для кредиторів товариства, котрі мають змогу задовольнити свої вимоги лише з майна товариства, важливе значення має те, що буде вноситься як вклад. У разі внесення грошових вкладів охорона інтересів кредиторів товариства виявляється у гарантії фактичної сплати вкладів у сумі та в термін, встановлені законодавством та статутом товариства. У випадку ж внесення негрошових вкладів охорона інтересів кредиторів товариства не виглядає настільки бездоганною. Найперше, виникає небезпека того, що частка учасника товариства буде покрита вкладом, який фактично не має реальної вартості. Також існує небезпека, що негрошовий вклад може знецінитись, що, у свою чергу, призведе до ситуації, коли учасник володіє занадто великою кількістю часток у співвідношенні до реальної вартості внесеного вкладу. У випадку грошових вкладів такі побоювання відсутні, оскільки їх дійсність гарантується авторитетом держави та Національного банку.

Варто зазначити, що внесення негрошових вкладів до статутного капіталу господарських товариств-

⁹ Під господарськими товариствами – об'єднаннями майна – розуміються господарські товариства, в яких домінуючими є майнові елементи (акціонерне товариство, товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю).

об'єднань капіталу, принципи їх оцінки завжди суперечуватимуть інтересам кредиторів товариства. Тому доцільно прописати у Господарському кодексі України, Законах України «Про господарські товариства» та «Про акціонерні товариства» випадки виникнення та способи уникнення загрози охорони інтересів кредиторів.

Для самого товариства внесення негрошових вкладів не становить проблеми, за умови, що такий вклад потрібний товариству, і у випадку, якщо не існує побоювань стосовно завищеної оцінки вкладу. В окремих випадках товариство навіть може бути більш зацікавлене в отриманні від учасника негрошового вкладу, аніж грошового. Така ситуація має місце у випадку, коли такий вклад стосується речей або прав, які товариство буде змушене набути для свого ефективного функціонування.

Щодо інтересів учасників товариства, то у товариствах – об'єднаннях капіталу часто має місце конфлікт інтересів між учасниками, котрі вносять грошові вклади, та учасниками, котрі вносять негрошові вклади. Учасники, що вносять до статутного капіталу гроші, вважають, що вони знаходяться в гіршому становищі, ніж учасники, що вносять негрошові вклади. Причиною є те, що учасники, що вносять грошові вклади, залучають найбільш ліквідні активи, заморожуючи тим самим власний капітал, у той час як інші учасники вносять засоби з нижчою ліквідністю, що вже є в їх власності і які за межами товариства могли б мати нижчу ринкову вартість.

Також не в інтересах учасників, що вносять грошові вклади, ситуація, коли негрошовий вклад буде завищено оцінений, чого не може трапитися у випадку з грошовими вкладками.

Оскільки учасники, котрі вносять до статутного капіталу негрошові вклади, дійсно знаходяться у більш вигідній економічній ситуації, ніж учасники, що внесли гроші, то справедливо було б дещо вирівняти їх становище. До прикладу, у разі конфлікту інтересів обох груп учасників відповідні положення законодавства про вклади можуть застосовуватися на користь учасників, що вносять грошові вклади. Проте у випадку, коли учасник, що вносить негрошовий вклад, є стратегічним інвестором товариства (наприклад, вносить ноу-хау, що необхідне для ефективної діяльності товариства), надання переваги іншим учасникам було б недоцільним.

Висновок. Узагальнюючи вищезазначене, варто сказати, що унесенні негрошових вкладів до статутного капіталу господарських товариств можна розглядати як мінуси, так і плюси. Мінуси виявляються у можливому конфлікті інтересам учасників господарської діяльності, які перебувають у зв'язку з товариством, а плюси – у тому, що господарському товариству може бути вигідно отримати конкретний негрошовий вклад, що, у свою чергу, принесе користь учасникам господарської діяльності, які перебувають у зв'язку з товариством. Тому слід виважено підходити до внесення до статутного капіталу господарських товариств негрошових внесків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарське право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, Н.В. Погорецька та ін. ; За ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – 384 с.
2. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар. / За ред. Коссака В.М. – К. : Алерта; КНТ; ЦУП, 2010. – 672 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред.. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – Т. I. – 832 с.
4. Статутний капітал акціонерного товариства: захист інтересів учасників акціонерних правовідносин [Текст] : монографія / Юлія Хорт. – Х. : Вид-во ФІНН, 2010. – 272 с.